

BUTLLETÍ ELECTRÒNIC DE LA SOCIETAT CATALANA DE CIÈNCIA- FICCIÓ I FANTASIA

Setembre - Octubre 2008. Número 12

Editorial

El cercle d'Ouròboros

Josep M. de Sagarra escrivia el 1925: "El públic català està demanant amb la boca oberta i amb uns crits desesperats que li donin novel·les de ciència-ficció. Aquest gran públic no és que sigui molt mirat, no és que sigui molt exigent, només demana que no l'ensopeixin; és un públic de bona fe que estima les coses del país, i que, si llegeix novel·les o històries de ciència-ficció forasteres, és perquè aquí no en fem, que si en féssim, se les empassaria com bresques." I el 1960 escrivia Rafael Tasis: "Que el gènere de ciència-ficció pugui ésser considerat, a casa nostra, com un gènere menor, al qual un novel·lista digne i conscient no pot descendir, m'ha semblat sempre un error tan perjudicial per als lectors de llibres catalans -puix que han d'anar a cercar en altres literatures allò que no els dóna la pròpia- com per als qui els escriuen."

L'entremaliadura només ha consistit a afegir "de ciència-ficció" en el primer cas, i a substituir la referència al gènere policíac pel de ciència-ficció en el segon. Però ho podrien haver escrit. En un univers paral·lel. El nostre. Un univers en què els editors de "Miasma" lamenten que no poden treure els fanzins de gènere fantàstic en català amb la mateixa regularitat que els castellans perquè no tenen prou originals. Un univers en què el premi Manuel de Pedrolo, Ciutat de Mataró, de novel·la de ciència-ficció, l'únic a escala nacional (i nacional vol dir nacional), té una participació minsca. Un univers en què aquest mateix butlletí cada dos mesos ha de fer mans i mànigues per aconseguir un senzill relat de ciència-ficció d'una pàgina.

Altres literatures viuen el cas que els autors de ciència-ficció passen a publicar en col·leccions de literatura general, per ampliar públic, perquè les col·leccions específiques se'ls han fet petites. Nosaltres, que hem tingut col·leccions de ciència-ficció més tard que altres, vivim el cas que no podem oferir una programació regular de títols de ciència-ficció perquè ens manca producció regular d'autors de ciència-ficció, i sense una producció regular dels nostres escriptors no podem pretendre avesar el públic a conèixer-la i llegir-la; un públic imprescindible per a mantenir una col·lecció que publiqui regularment les novel·les de ciència-ficció dels nostres autors.

Oi que en diuen el cercle d'Ouròboros, d'aquella serp que es menja la cua? El problema arriba quan, com al peix de Palau i Fabre, ja no li queda cua per menjar i comença a menjar-se el clatell.

Tasis també havia escrit, el 1935: "I jo gosaria dir que, de cara als interessos culturals de Catalunya, fa tanta falta una bona novel·la de psicologia, l'obra analítica i massissa d'un Joyce o d'un Proust, com la ciència-ficció d'un Heinlein o un Bradbury i els misteris i crims presentats per Wallace o Simenon." En aquest text només hem canviat per ciència-ficció, i un parell de noms indiscutibles, la referència al "fulletonisme amb rivets de pornografia" i uns altres dos noms que citava Tasis. No excloem doncs les traduccions, necessàries, però una literatura no pot sobreviure sense una veu pròpia.

Necessitem més novel·les i contes catalans de ciència-ficció. Si més no, per a provar si val la pena continuar.

A. Munné-Jordà

NOTÍCIES

Sitges 2008

La quaranta-unena edició del Festival Internacional de Sitges dedicarà una especial atenció al cinema de ciència-ficció. El programa del festival inclou "una retrospectiva reflexiva sobre el paper de la ciència-ficció en la història del cinema contemporani". En aquesta retrospectiva els assistents podran gaudir de films com *Planet of the Apes* de Franklin J. Schaffner, *Forbidden Planet* de Fred McLeod Wilcox, *Logan's Run* de Michael Anderson, *Close Encounters of the 3rd Kind* de Steven Spielberg, entre d'altres. Sense oblidar el cinema europeu del gènere, que estarà representat per *Barbarella* de Roger Vadim, *Solaris* d'Andrei Tarkovski i *The Man Who Fell to Earth* de Nicolas Roeg, entre d'altres. Potser,

però, el film més esperat és *2001: A*

Space Odyssey de Stanley Kubrick, més que més perquè està anunciada la presència, entre d'altres, dels actors Gary Lockwood i Keir Dullea, del supervisor d'efectes especials Douglas Trumbull i de Jan Harlan, productor executiu i assistent de Kubrick.

Al marge d'aquests títols, d'especial interès per als lectors del nostre butlletí, hem d'afegir que Sitges donarà gran cabuda a la producció espanyola i catalana més recent amb títols com *Sexy Killer* de Miguel Martí, amb un homenatge a les pel·lícules de terror juvenil dels anys vuitanta; *Transsiberian* de Brad Anderson, que presenta un thriller fosc i neogòtic que transcorre al mític ferrocarril; *Santos*, en què el director Nicolás López relata la simple vida d'un creador de còmics que amaga la seva faceta de superheroi, i *Soy un pelele*, del director debutant Hernán Migoya. Totes les pel·lícules amb producció catalana formaran part de la selecció Catalan Focus.

El festival s'inaugurarà el dia 2 d'octubre amb la pel·lícula *Mirrors*, del realitzador francès Alexandre Axa.

V Ter-Cat, a Barcelona

El dissabte dia 12 de juliol les Ter-Cat (Tertúlies Catalanes de ciència-ficció, fantasia i terror) van trepitjar per primer cop la capital catalana. Hi van assistir especialment persones vingudes de la mateixa ciutat, però també afeccionats provinents d'Osona, el Vallès Oriental, el Baix Llobregat, el

Baix Penedès i l'Anoia.

Es va complir l'agenda de la trobada: Cafè i presentació dels membres que per primera vegada intervenien en les trobades; seguidament, ruta de compres pel triangle *freak* de Barcelona, on sovintegen les llibreries de gènere fantàstic -tenint en compte que tots els participants coneixien sobradament Barcelona, no es féu ruta turística, com és habitual en altres Ter-Cat-, i passeig fins al restaurant; va ser el moment en què començaren els intercanvis d'opinió sobre darreres novetats i clàssics tant en format novel·la com de còmic.

El dinar va tenir lloc al claustre del convent de Sant Agustí, un lloc ideal per a fer tertúlia totes les hores necessàries. Les dues escriptores de la trobada, Carme Torras i Isabel Del Río, presentaren, signaren i dedicaren els seus darrers treballs, *La mutació sentimental* i *Casa de títeres*, a més de compartir breument alguns aspectes de la realització de les novel·les.

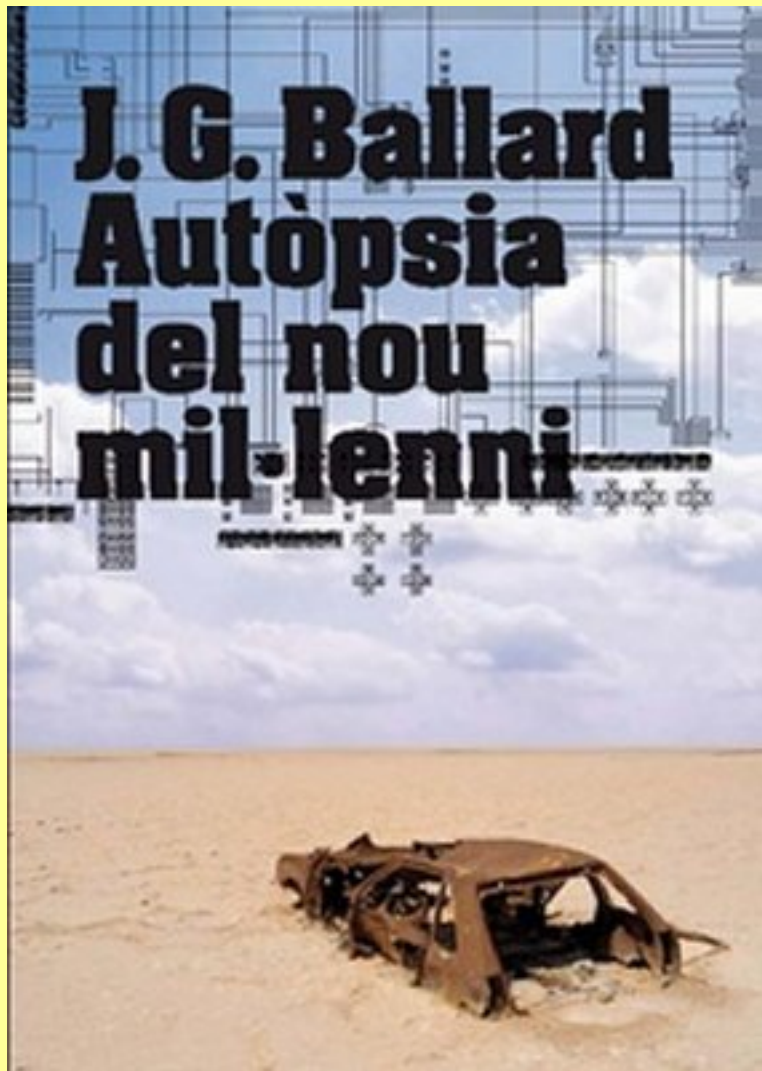
Des del realisme màgic fins als diferents tipus de relats de terror, des dels

problemes per a publicar treballs fins a la imminent visita de George R.R. Martin a Barcelona; els peròs i els contres de la ciència-ficció dura, *hard*; clàssics com Asimov o les noves tendències de la ciència-ficció... Tot va tenir cabuda a la tertúlia. Finalment, es visità el recinte del Cryptshow a Sant Adrià de Besòs.

El balanç final és positiu, malgrat que l'assistència en aquesta edició de les Ter-Cat no superà les altres edicions que havien tingut lloc a Vilafranca, Vic, Manresa i Lleida -les expectatives, tractant-se de Barcelona, eren més elevades.

Les properes Ter-Cat probablement se celebraran a final de setembre, i el lloc encara està per decidir. Com a novetat, esmentem que a partir de la VI Ter-Cat hi haurà una proposta de lectura o visualització d'una obra per a poder-la comentar i analitzar durant les jornades. La lectura escollida per a la propera Ter-Cat és *La mutació sentimental* de Carme Torras.

Exposició Ballard

Des del passat 22 de juliol i fins al 9 de novembre de 2008 al Centre de Cultura Contemporània de Barcelona es pot veure l'exposició "J.G. Ballard.

Autòpsia del nou mil·lenni", dedicada a l'escriptor britànic de ciència-ficció James Graham Ballard. El periodista i escriptor Jordi Costa figura en els crèdits com a comissari d'aquesta exposició.

La pretensió dels organitzadors ha estat fer un recorregut a través de l'univers creatiu de Ballard, el seu temps i les seves obsessions, la seva dissecció de les claus secretes de la contemporaneïtat, les petges de la seva trajectòria vital en la seva obra de

ficció, els seus referents artístics i literaris, i les seves intuïcions precises i desencisades d'una vida futura regida pels conceptes d'antiutopia asèptica i de catàstrofe.

Cal recordar que Ballard és l'autor de la novel·la autobiogràfica *L'imperi del sol* (1984) que va ser portada al cinema per Steven Spielberg l'any 1987. Una altra novel·la que va ser portada a la pantalla va ser *Crash*, escrita el 1973 i adaptada al cinema per David Cronenberg l'any 1996. Menys conegudes però no menys interessants són: *El mundo sumergido* (1962), *La sequía* (1964), *Rascacielos* (1965), *El mundo de cristal* (1966) i *L'illa de ciment* (1974), o el recull de contes *Sorres rogenques* (1971).

Totes aquestes novel·les, que hem citat pel títol traduït, han estat publicades en castellà per Ediciones Minotauro. En català podem trobar *L'imperi del sol* (Edicions 62, 1987 i 1988), però ja són fora de la circulació *Sorres rogenques* (Pleniluni, 1987) i *L'illa de ciment* (Pòrtic, 1989).

LLIBRES

El cel dins la memòria

de Miquel Mas Ferrà

"Raixa", 181, Editorial Moll, Palma, abril 2008.

El llibre guardonat amb el premi Ciutat de Palma, Llorenç Villalonga de novel·la, 2007, és una obra de ciència-ficció? O és una obra amb ciència-ficció? Llegir la novel·la de Miquel Mas Ferrà (Palma, 1950), autor actiu des dels anys setanta, pot aportar elements per a discutir aquesta qüestió.

A la novel·la, la vida de Leonard

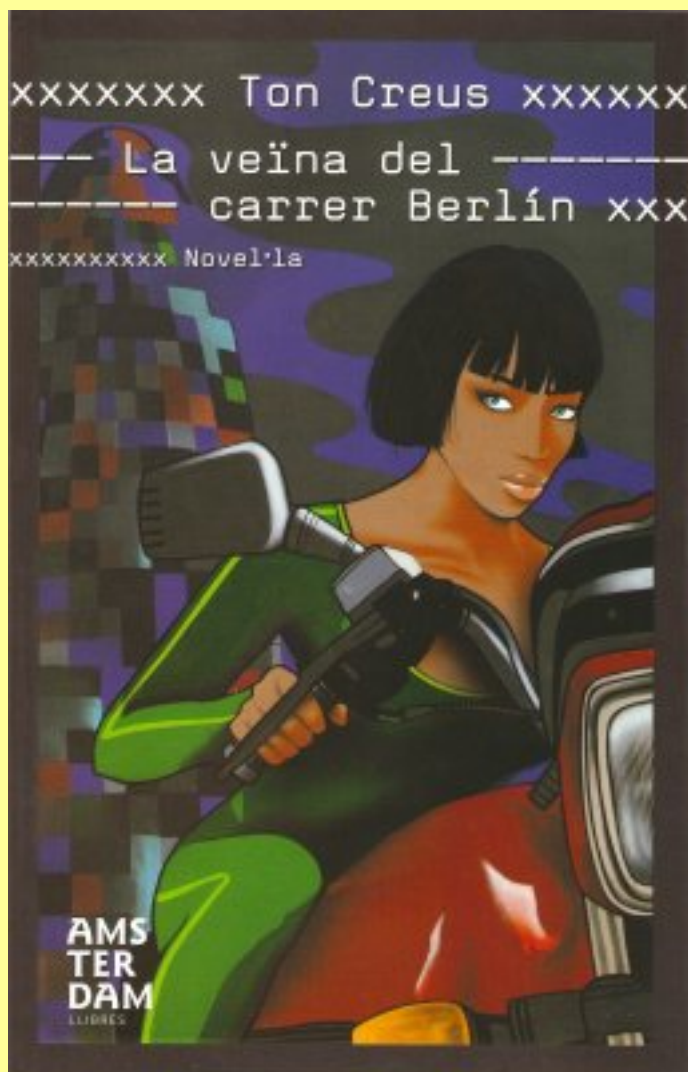
Cabestrany, escrupolós director d'una oficina bancària, espòs de la mestressa

d'un restaurant, canvia del tot quan el seu banc és adquirit per una multinacional encapçalada per Herbert Seltzmann, president de Hiddenworld, Societat Científica Liberal. En Leonard es nega a fer els cursets d'adaptació que li imposen, i quan al final és forçat a seguir-los no se'n surt, i al capdavant ho engega tot a rodar i fuig Europa enllà, fins a anar a parar a Auswizerland, un país del centre del continent, just a la ciutat de Baselgraz, on hi ha la seu dels negocis d'en Seltzmann. Pel camí, en Leonard ha llençat la documentació i arriba al nou país com un sense papers, que ha d'acceptar les feines més baixes, esdevé víctima i còmplice de les màfies d'immigrants i d'antiimmigrants, fins que escalarà llocs de poder a la societat adoptiva. I just a la pàgina 272 començarem a saber alguna cosa de la natura dels objectius d'en Seltzmann, i vint pàgines més endavant, vint-i-quatre abans del final, trobarem una trama de ciència-ficció ben actual.

La idea general és que una novel·la de ciència-ficció es basa en una especulació, tecnocientífica o no, sense la qual la trama de la novel·la no fóra possible. Si ens limitàvem a centrar-nos en la invenció d'un país, Auswizerland, i d'una ciutat, Baselgraz, podríem parlar d'una novel·la de política-ficció o de sociologia-ficció. Però la reflexió que ens ha suscitat la novel·la que comentem és que si la dedicació de l'empresa de Herbert Seltzmann fos una altra, no obertament de ciència-ficció, la novel·la fóra exactament igual? Segons la resposta, parlaríem doncs d'una novel·la de ciència-ficció o d'una novel·la amb ciencia-ficció.

Llegiu-la i ho discutirem.

AMJ

La veïna del carrer Berlín

de Ton Creus

"Amsterdam llibres", Ara llibres, Badalona, maig 2008.

Amb aquesta tercera novel·la de temàtica policíaca, Ton Creus es consagra com un autor del gènere. Si bé és cert que l'autor de Sabadell té un quarta obra, *El sot del Cavall*, premiada a Badalona amb el guardó de narrativa per a joves, que no té a res a veure amb les altres tres, el gruix de la seva obra sembla que ha agafat el camí de la novel·la negra.

A la primera novel·la, *Eren rossos?*, la intriga girava entorn d'uns disquets del ministeri de Defensa que havien estat esborrats i reutilitzats, però no se n'havia eliminat la informació inicial, d'alt secret. A la següent obra, *L'home del quiosc*, es presentava la temàtica del tràfic de drogues en una Barcelona de baixos fons, descrita amb tons inquietants. A la darrera obra, Ton Creus segueix i amplia la línia

de la tecnociència, iniciada a *Eren rossos?*, en què un disquet era la clau de l'enigma.

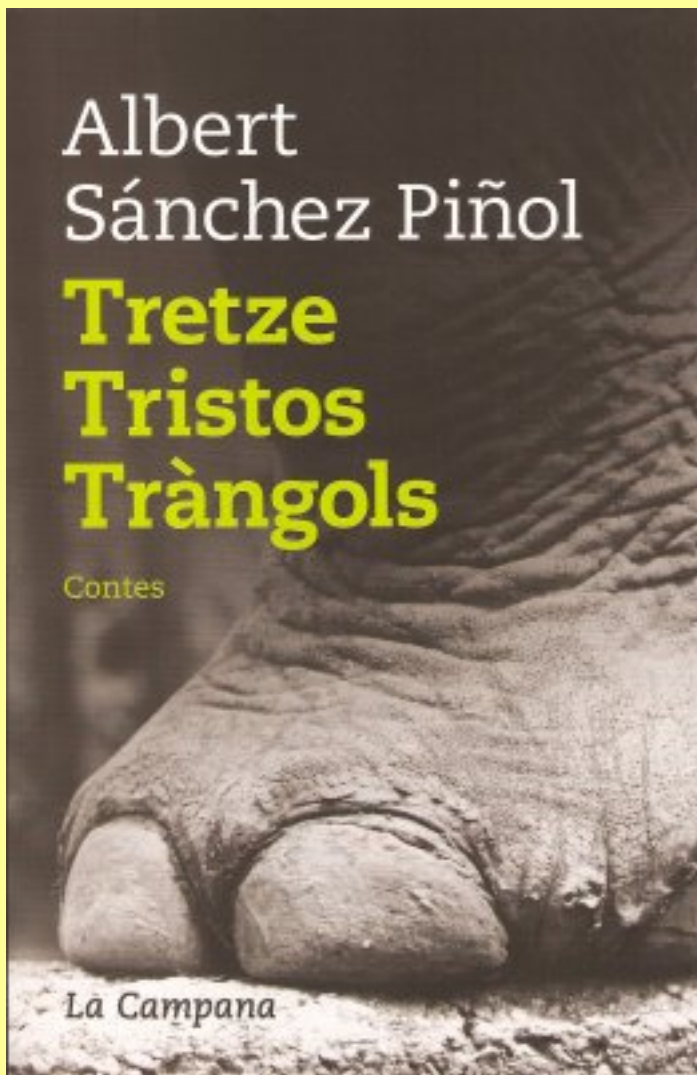
La intriga policíaca de *La veïna del carrer Berlín* se situa en una Barcelona del futur, una ciutat mig destruïda, en un món controlat pels governs i les seves policies. L'autor ens fa entrar en un món d'enganys i sospites, amb una estructura molt ben construïda i un llenguatge interessant, que dóna una visió apocalíptica de la Barcelona del 2054.

El clima està molt ben descrit. Pel que fa a la història, el protagonista és Max Nin, informàtic i expert en llenguatge SAN. Els personatges femenins, que tenen una importància cabdal a la trama, són Ophèlia Burns, que no deu passar dels setze anys, és negra, jove, atlètica i té un somriure de dentífric, i Lucía Mendoza, d'edat indefinida, ulls verds, cabells rossos tallats molt curts i una mirada intel·ligent. L'acció comença quan assassinen la veïna de Max Nin al carrer Berlín. Ben aviat, un microdisc que pot salvar la humanitat cau a les mans d'en Max i, de cop i volta, sense adonar-se'n, es troba immersit en una persecució d'una importància transcendental per al futur de la humanitat.

És una novel·la entretinguda, amb nervi, passa en una Barcelona recognoscible, però alhora truculenta. En un futur gairebé sense cotxes, amb carreteres en un estat ruïnós, zones sense llum, constants atemptats terroristes, persones classificades electrònicament segons el seu nivell adquisitiu: de 10 a ST (sense targeta). Un futur horrible i sinistre.

Us recomano la novel·la a totes passades. A *La veïna del carrer Berlín* trobareu acció, excel·lent descripció d'ambients, bones dosis d'ironia i un final ben resolt.

Montserrat Galícia

Tretze tristos tràngols

d'Albert Sánchez Piñol

"Tocs", 66, Edicions La Campana, Barcelona, juny 2008.

Fa poc més de setanta anys el renovador de la llengua i la literatura xineses, Lu Xun, publicava un volum titulat *Relats antics tornats a explicar*. Eren vuit relats basats en temes de la Xina antiga, que ell va escriure lliurement amb el seu estil propi, d'acord amb la sensibilitat del temps nou, i amb això va acostar els nous lectors a la seva literatura.

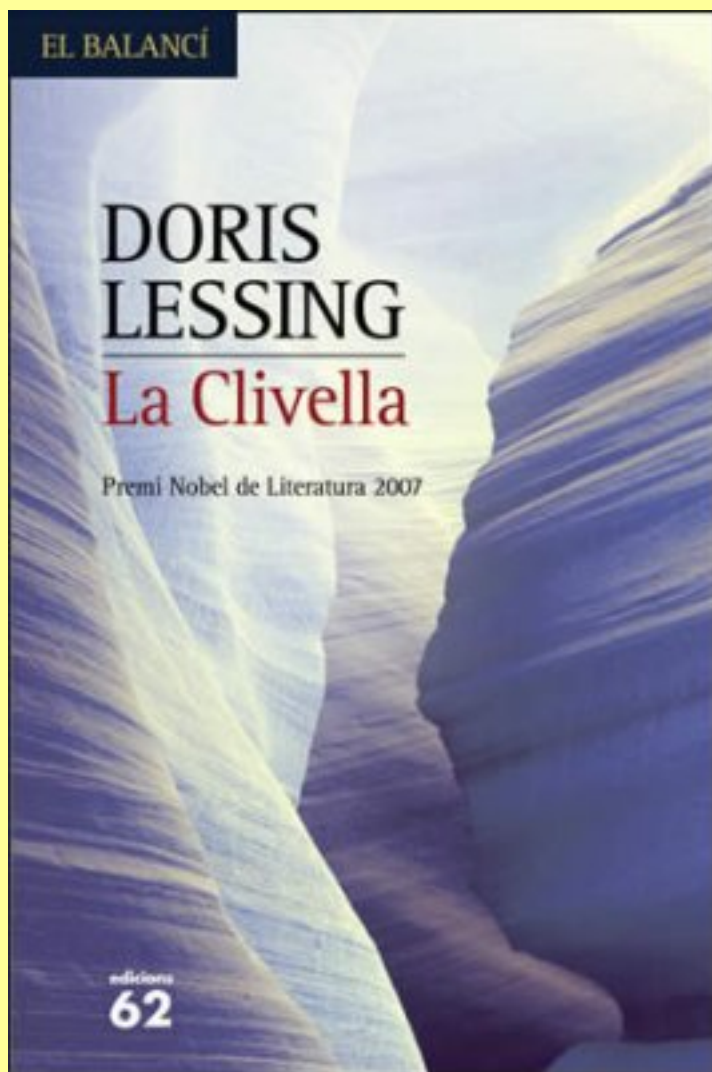
Albert Sánchez Piñol, l'autor català més divulgat, i que fa un servei impagable a la literatura catalana en atreure-hi nous lectors, i concretament a la literatura fantàstica, ja va utilitzar el ressò de temes i elements coneguts i d'eficàcia demostrada a la seva divulgadíssima i llegidíssima *La pell freda*. Un recurs ben legítim, que trobàvem també a l'arrencada de la sèrie de *Harry Potter* de J.K.

Rowling, un altre eficaç instrument a l'hora de crear lectors.

També a *Tretze tristos tràngols* en ocasions Sánchez Piñol recorre a temes populars, des de la dita sobre les zebres a "Tot el que li cal saber a una zebra per sobreviure a la sabana" fins al tema del submarinista engolit per un hidroavió i llançat en un bosc en flames a "Entre el cel i l'infern" (tema també del film de Pere Portabella *Pont de Varsòvia*), però mai aquest final previst no ens distancia de l'interès amb què l'autor ens fa seguir el relat. Generalment Sánchez Piñol segueix un dels models clàssics del conte literari: aquell que crea un clima, ens submergeix en una història, de vegades una simple anècdota, i al capdavant capgira les expectatives amb una sorpresa o una frase final. I així aconseguix peces perfectament acabades, com és el cas del final sacsejador, una sola paraula, de "Mai no compris xurros en diumenge", o la situació inesperada que tanca "Només digues si encara m'estimes", una mena de vodevil fantàstic amb un armari de Nàrnia fent la feina que fan els armaris als vodevils. Potser en algun cas, com a "De petit, tos de gos; de gran, pota d'elefant", un conte brillant, perfectament plantejat i descrit, amb la progressió adequada i els efectes ben dosificats, l'estirabot final, tot i que perfectament encaixat, pot deixar una mica insatisfet (i no dubto que es tracta d'una apreciació subjectiva, potser provocada pel contrast amb el final escruixidor i fatalment inevitable de "Ja no puc més", amb una frase també dita entre germans).

L'element fantàstic plana per damunt de molts dels contes. A més de la fantasia clàssica de l'inexplicable i fins tot de la fantasia del conte infantil, hi trobem tant el vessant apropiat al terror, com en el corprenedor "La nau dels bojós", que Víctor Martínez-Gil ja va antologar al seu imprescindible *Els altres mons de la literatura catalana*, com directament el de la ciència-ficció, als contes "Quan queien homes de la Lluna", una mena de drama rural interplanetari que pot admetre interpretacions al·legòriques, o "La solidaritat que va venir de les estrelles", una mostra de la mestria de Sánchez Piñol sabent tancar un conte amb un inesperat estirabot humorístic.

AMJ

La clivella

de Doris Lessing

Tr. de Marta Pera Cucurell.

"El balanci", 575, Edicions 62, Barcelona, novembre 2007.

La clivella és l'última novel·la de Doris Lessing, la primera després que hagués obtingut el premi Nobel de Literatura el 2007. La novel·la és una mena de mite sobre l'origen de la humanitat, un mite que descriu els primers temps de la vida a la Terra. Com en una nova versió del Gènesi, radicalment allunyada de la patriarcal versió d'Adam i Eva, Lessing recrea el mite per explicar que primer van ser les dones, les *clefts* en anglès o les clivelles en versió catalana, en clara al·lusió als òrgans genitals femenins, i després van aparèixer els homes, els monstres, o ruixadors. Lessing, doncs, es proposa contar de nou la història de la creació de la humanitat, per esbrinar el perquè de les grans diferències entre homes i dones.

La mateixa Lessing explica com va sorgir la idea d'aquesta novel·la: "En un article científic recent es deia que la soca humana bàsica i primigènia probablement era femenina, i que els mascles van arribar més tard [...]. La reflexió sobre aquest tema em va provocar una sèrie d'especulacions i, després, els giravolts de la imaginació que porten al naixement d'històries."

El protagonista és un vell senador romà que pretén narrar, a partir d'antics escrits inspirats per la més remota tradició oral, una història ignorada que parla de l'antiquíssima comunitat de les Clivelles. Coneguda en diferents èpoques, aquesta narració prohibida ha estat considerada tan transgressora que durant segles s'ha guardat amb altres documents "estrictament secrets".

La de les clivelles és una comunitat de dones autosuficients que viuen en un paratge agrest i idíl·lic prop del mar, al peu d'una muntanya. Dones amb costums i llenguatge propis, i capacitat d'engendrar gràcies al cicles de la Lluna. Les clivelles només pareixen nenes. Tot canvia el dia que neix un nen mascle. Els nens són abandonats perquè morin, però les àligues els salven i els transporten a una vall on aconsegueixen sobreviure. Creixen en un estat primitiu, alletats per una cérvola. Arriba el dia de la trobada entre les clivelles i els ruixadors, els nens que van ser mutilats i abandonats. Arriba la confrontació però també la dependència. Les clivelles i els ruixadors senten la necessitat de conèixer-se els uns als altres.

Amb aquesta història dels nostres avantpassats, Doris Lessing es retroba amb la temàtica que ha inspirat gran part de la seva obra: les relacions entre homes i dones, dos éssers semblants i alhora completament diferents, que conviuen en aparent harmonia.

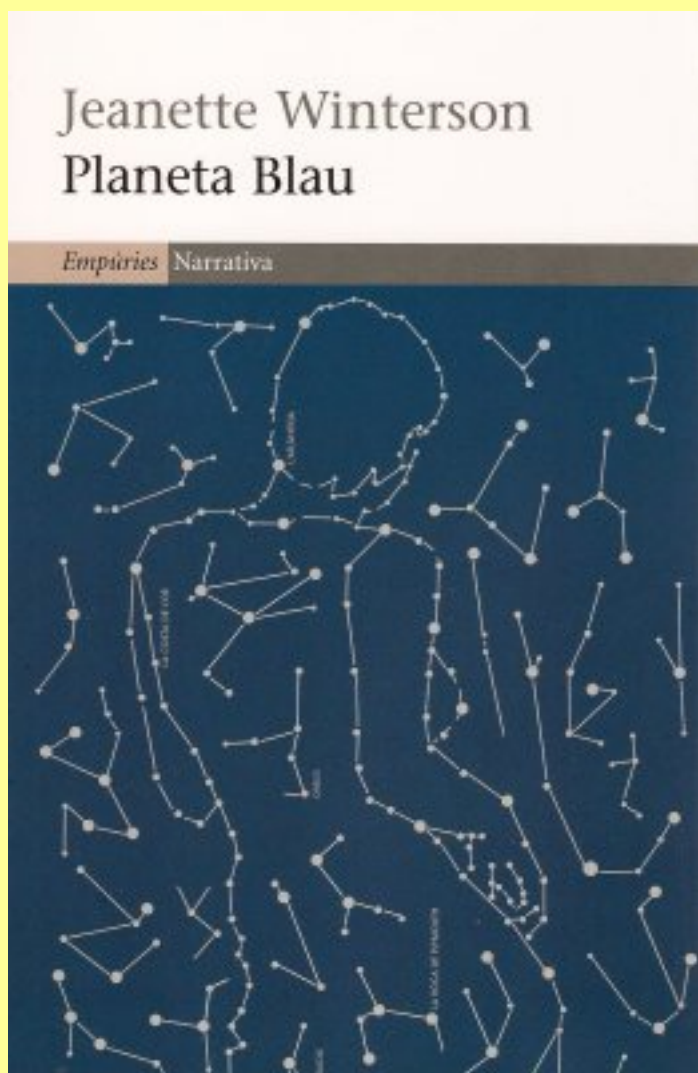
La clivella ha estat objecte de polèmica: per a alguns és una novel·la fascinant de lectura recomanada, original i ben construïda, que tracta de les relacions humanes, i per a d'altres és una obra menor de l'autora, i deu el ressò mediàtic a la recent concessió del Nobel a Lessing. Al marge de l'anècdota que la correctora va deixar la novel·la pel seu llenguatge obscè -anècdota que fa pensar en un recurs editorial per a vendre-, el fet és que *La clivella* ha suscitat opinions contraposades.

Per exemple, per a Ursula K. Le Guin la novel·la és basa en un clixé de ciència-ficció obsolet, un conte de valors retrògrads, en què uns éssers marins estúpids, més semblants a morses que a dones, són despertades a la feminitat per un príncep blau.

En definitiva, aquesta *Gènesi* de Doris Lessing, aquesta paràbola, ha estat considerada per alguns com una obra plena de conceptes antiquats i poc feministes. A més, se l'acusa de ser una obra narrativament lenta i sense un argument sòlid que enganxi el lector.

Diuen que en el terme mitjà hi ha la virtut. En aquest cas jo em decantaria clarament per aquest terme mitjà. No és una de les millors novel·les de Doris Lessing, i és cert que ha gaudit d'un llançament editorial favorable gràcies al premi Nobel, però és una novel·la interessant, ben construïda i del tot recomanable. Potser sí que, després d'un començament prometedor, l'obra decau una mica com a conseqüència de la mateixa estructura en forma de crònica que li ha donat l'autora, però *La clivella* està ben escrita, aconsegueix mantenir el ritme narratiu i es llegeix amb interès.

Montserrat Galícia

Planeta blau

de Jeanette Winterson

Tr. d'Armand Carabén.

"Narrativa", 329, Editorial Empúries, Barcelona, juliol 2008.

Planeta blau (de títol original, *The stone gods*; hi insistirem) és una de les novel·les de ciència-ficció més interessants i recomanables que s'han traduït al català els últims temps. I no és una novel·la "amb ciència-ficció" o que "té elements de ciència-ficció" o que es pot interpretar "des de la ciència-ficció": és clarament tota ciència-ficció, i una mostra brillant de la maduresa, intel·lectual i humana i

literària, que pot oferir el gènere. Hem de parlar de l'autora, l'obra i l'edició.

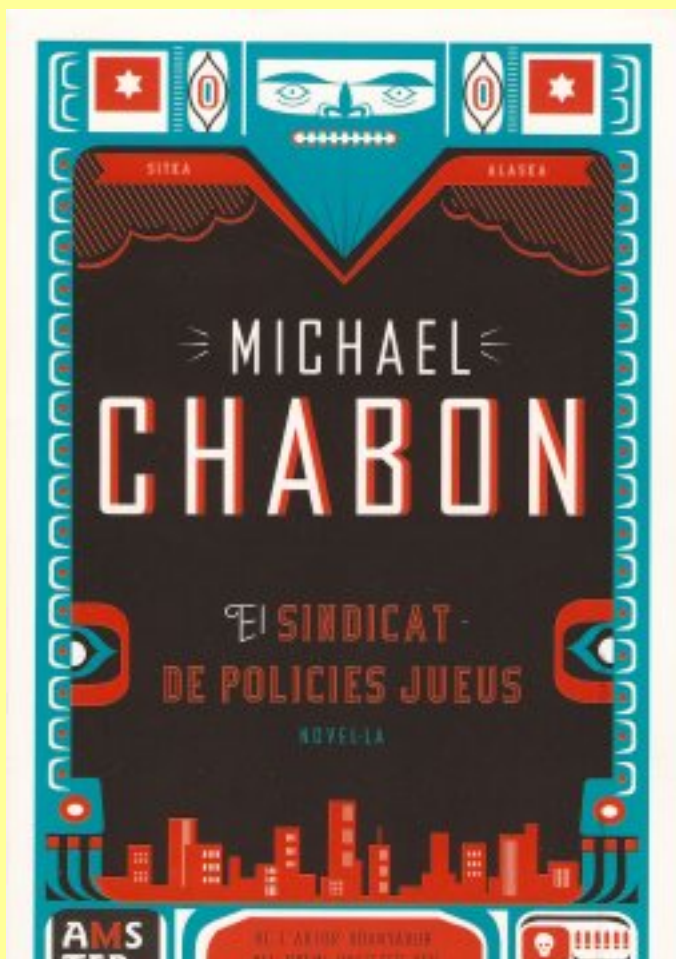
Jeanette Winterson (Manchester, 1959) a l'arrencada de la vida comparteix trets biogràfics amb la Billie Crusoe de la tercera part de la novel·la, el trasbalsador i escruixidor capítol titulat "La tercera postguerra", però les ressenyes biogràfiques informen de peripècies més pintoresques: també filla adoptada, va abandonar la llar integrista dels pares adoptius a quinze anys i va fer de conductora d'una camioneta de gelats, ajudant de maquilladora en una funerària i dona de fer feines en un manicomi, mentre estudiava i finalment es llicenciava en llengua anglesa. És una escriptora combativa, polemitzadora, rebel (i, a la vista de la novel·la, genial, brillant, sensible i profunda), i que en una enquesta del "Daily Telegraph" feta a escriptors perquè votessin el "llibre de l'any" no va dubtar a proposar un llibre seu. Tot un caràcter.

A la novel·la, a la primera part, "El planeta Blau", ens trobem al planeta Orbus, un món en tot semblant a la Terra, tant pel que fa a la geografia com a la història, i que avança cap a la destrucció. Ja és anomenat el planeta Roig, a causa de la pols de sorra i closques d'insectes que l'infecta. A l'espai hi ha el planeta Blanc, un planeta de cendra, del qual se suposa que els antics pobladors no van parar fins a provocar-hi un escalfament irreversible abans d'haver de passar al planeta Roig. I s'ha descobert el planeta Blau: un planeta habitable per als humans d'Orbus, però té l'inconvenient que està poblat per dinosaures. Cap problema: faran desviar un asteroide, que en topar amb un indret concret del planeta hi provocarà un núvol de sulfur que exterminarà els grans saures, i de passada hi enviaran uns quants dissidents polítics, sense equips tecnològics, que hauran de viure com a l'edat de pedra. I tot això ho sabrem per la relació entre la Billie i la "robo sapiens" Spike. La segona part, "L'illa de Pasqua", la protagonitzen en Billy, de la tripulació del capità Cook, i en Sipkkers, nascut a l'illa fill de naufragats holandesos. La relació homosexual, d'homes en aquest capítol i de dones als altres tres, és una constant a la vida i a l'obra de Jeanette Winterson. Aquest segon capítol transcorre l'any 1774. De la vida d'Orbus o de la Terra? Tant hi fa, perquè la idea de la novel·la és que el món es repeteix. Així, el tercer capítol i el quart ens mostren un futur proper de la Terra també protagonitzat per una Billie i una Spike diferents però iguals que les del planeta Orbus. Tot això, és clar, només és argument: la literatura és a les paraules de l'autora.

Hem dit que el títol original de la novel·la és *The stone gods: Els déus de pedra*. A la

tercera part la Billie troba un manuscrit, "Els déus de pedra", el llegeix, el comenta, en transcriu pàgines, quan li pregunten de què va diu que d'un món que es repeteix, quan li pregunten què n'hem de fer diu tornar a llegir-lo; en barregen les pàgines i diuen que pot tornar a ser escrit... Tot plegat naturalment en un joc metaliterari en què el lector també hauria de llegir un llibre que es titula "Els déus de pedra". Però alguna llumenera de l'editorial Empúries va decidir que era millor titular-lo amb el nom d'una sèrie bleda de televisió, i ha desfet part del joc literari. Potser la mateixa llumenera que ha redactat una contracoberta que fa semblar que qui l'ha escrita no ha entès res del llibre. I que l'ha editat sense esmenar les inadvertències del traductor (sense parlar dels criteris antinormatius, marca de la casa, hi trobem: plural amb "as", "beure" de beguda escrit amb ve baixa, "xips de silicona", rètol que en una pàgina surt entre cometes i a la següent en cursiva...): i és llàstima, perquè la traducció en general és feta amb sensibilitat i competència, al servei d'anostrar-nos la força, la ràbia i la tendresa del text torbador de l'autora. I tot això, és clar, no treu que regraciem a l'editorial que hagi triat i publicat la novel·la, que una cosa no lleva l'altra.

AMJ

El sindicat de policies jueus

de Michael Chabon

Tr. d'Ernest Riera.

"Amsterdam Llibres", Ara Llibres,
Badalona, març 2008.

Just quan acabàvem de llegir aquesta novel·la de Michael Chabon (Washington DC, 1963), el 10 d'agost s'anunciava que *El sindicat de policies jueus* havia obtingut el premi Hugo d'enguany al congrés mundial de ciència-ficció que tenia lloc a Denver, després que ja hagués obtingut el Locus i el

Nebula. Tot un aval per a una obra que val la pena de llegir abans que els germans Coen la duguin al cinema, com està

anunciat, i com va fer Curtis Hanson amb una altra de les novel·les de l'autor (*Wonder Boys*), un autor que es va revelar amb *Els misteris de Pittsburg* (Columna edicions; ara també duta al cinema) i que el 2001 va obtenir el premi Pulitzer amb *The Amazing Adventures of Kavalier & Clay*. Som doncs davant d'un dels més brillants novel·listes nord-americans actuals. I aquest cop amb una novel·la de ciència-ficció premiada per totes bandes.

Es tracta, un cop més, com en altres obres recents, d'aquí i de fora, d'una sàvia combinació de novel·la negra i ucronia o història alternativa. La forma és la d'una novel·la negra ortodoxa, amb el clàssic detectiu perdedor i alcohòlic, que investiga un crim esdevingut al mateix hotel sòrdid on viu, i que, quan decreten que el cas es dona per arxivat i ha d'abandonar la investigació, la prossegueix pel seu compte; i com més burxa dins la societat on s'ha produït el crim, més brutícia i complicitats troba com més amunt puja. Fins aquí podria semblar que parlem de *La clau de vidre* de Dashiell Hammett. Allò que fa que l'hàgim de ressenyar al butlletí de la SCCFF és el context on se situa l'acció. Som a l'actualitat a Alaska, al districte de Sitka, una de les terres tradicionalment habitades pels indis tlingit. Això és real. Només això. La hipòtesi de la novel·la és que l'any 1948 les potències àrabs coalitzades haurien vençut i exterminat els jueus d'Israel, en un segon holocaust, després del perpetrat a Europa. Supervivents de diverses comunitats haurien obtingut del govern dels Estats Units la concessió d'unes terres, el districte de Sitka a Alaska, durant seixanta anys. Durant aquest temps la comunitat jueva, amb totes les seves diferències i contradiccions, religiosos i laics, delinqüents i policies, feliços i dissortats, com qualsevol comunitat normal, ha anat vivint la seva vida. Ara s'acaba el termini, i les terres i l'administració tornaran al govern de Washington. N'hi ha que continuaran treballant sota la nova administració, n'hi ha que es quedaran sense feina ni casa ni futur, n'hi ha que voldrien reprendre els vells somnis de la terra promesa, n'hi ha que voldrien manipular l'esperat messies. Tot és inestable doncs en aquesta societat, a les portes d'una nova diàspora.

(Deixeu-me dir entre parèntesis, però dir-ho, que com a lector, tant si es tracta de Hammett com de Chandler, de Camilleri com d'Izzo, penso que la mestria literària està en la creació d'ambients, de personatges, de diàlegs, de reflexions, de prosa, de literatura, en suma; el desllorigador de la trama, l'enjòlit, el considero un tribut

necessari al gènere.) Diguem ja fora del parèntesi que, tant en un aspecte com en l'altre, la prosa i la intriga, Chabon està perfectament al nivell dels grans mestres.

AMJ

Maragda

de Jordi Lopesino

"Antaviana nova", 128, Editorial Barcanova, Barcelona, març 2008.

Jordi Lopesino (Mataró, 1965), que té publicats un parell de llibres de divulgació astronòmica a Equipo Sirius i alguns contes, debuta en la novel·la juvenil amb aquesta obra sobre una aloja, una dona d'aigua de sota el Montseny, que vol recuperar l'hegemonia de les criatures fantàstiques damunt els homes. Hem d'agrair

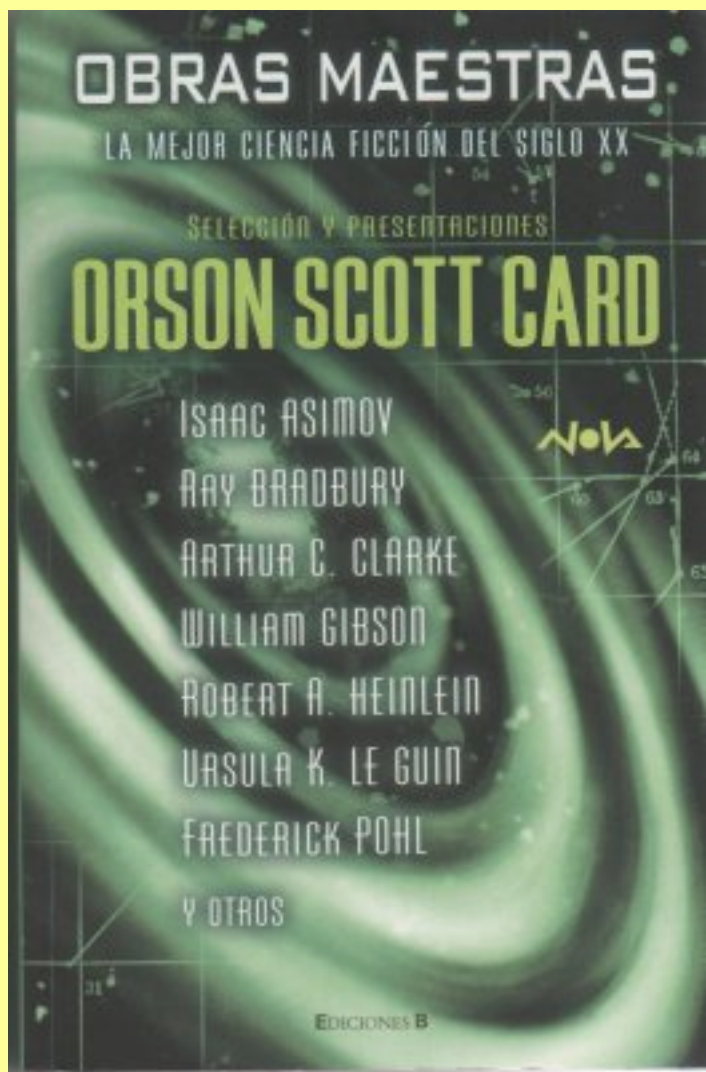
a l'autor que no hagi triat la via oficialista de la novel·la juvenil (fer sortir tres immigrants, un traficant de droga, una adolescent embarassada, un okupa i un soci d'una ONG), sinó que hagi optat per una via arriscada, la que fa conviure la fantasia i la ciència-ficció. Efectivament, la malèvola Maragda, dins el món mig màgic mig mecànic de Mythos, utilitza la tecnologia dels avantpassats, i fins construeix una mena de laboratori de Frankenstein on extreu el suc vital dels captius, humans i nans, per destil·lar-ne en un alambí l'essència vital, amb què vol ressuscitar els dinosaures a partir dels fòssils que li forneixen els nans en les seves excavacions.

La idea és estimulante, el plantejament és correcte i l'estructura al principi està prou travada. Deixant de banda altres detalls, a les cinquanta darreres planes, just quan comencen les corredisses i fins hi ha una colossal batalla entre nans, humans, dinosaures, tritons i dones d'agua, lamentablement sembla que a l'autor li vingui pressa per acabar i la prosa s'aprima i el text sembla simplement un seguit de notes per a desplegar en una redacció posterior.

D'entre els aspectes més insatisfactoris, faríem notar, per simptomàtica d'una alarmant tendència dels editors de novel·la juvenil, la pobresa (volguda?) del llenguatge: a la novel·la tothom i sempre només s'emprenya: ningú no es disgusta, es molesta, s'empipa o s'enfada, i en un relat dins coves tot és ple d'estalactites però no s'hi fan estalagmites (potser per no empatxar el lector); o trobem usos impropis: quan algú es desperta de l'embriïx, el cos li fa un "estirabot" (*sic!*); o francament incorrectes: per parlar d'una pell fina es parla d'una pell "terça" (*ressic!*), a més de faltes elementals de grafia ("si no" i "sinó").

Que quedi però en l'actiu el regreïament per la voluntat de l'autor d'utilitzar la nostra mitologia dins l'àmbit de la narrativa juvenil de fantasia i ciència-ficció.

AMJ

Obras maestras.

La mejor ciencia ficción del siglo XX

Autors diversos.

Selecció i presentacions d'Orson Scott Card

Tr. Pedro Jorge Romero.
"Nova", 200, Ediciones B,
Barcelona, setembre 2007.

M'atreviria a afirmar que aquest és un llibre imprescindible en qualsevol biblioteca d'afecionats a la ciència-ficció. I no pas perquè ens trobem davant d'una obra mestra, que no ho és, sinó perquè es

tracta d'un recull, fet amb cura i per un indiscutible entès, de la majoria d'autors més representatius del gènere. És clar que no hi són tots i que cadascú pot tenir la seva pròpia llista de quins són els que hi sobren i de quins són els que hi falten. Però em sembla poc discutible que els que hi ha representen molt aproximadament un vuitanta per cent dels que qualsevol hi hauria posat.

Sorprèn, d'entrada, en llegir la presentació de cada autor, veure la gran quantitat d'obres que no han estat publicades en castellà. No parlo ja del català, perquè aleshores caldria posar-se a plorar.

Scott Card ha classificat els escriptors en tres grups: els de l'Edat d'Or, els de la Nova Onada i els de la Generació Mediàtica. I si la selecció dels noms dels dos primers grups, acceptats ja fins i tot en enciclopèdies de literatura, suscitaran poques discrepàncies, possiblement serà diferent entre els darrers, molts dels quals són quasi o del tot desconeguts per nosaltres. El pitjor és veure en aquesta selecció alguns noms de qui la majoria de lectors del gènere no hem llegit o pogut llegir cap obra. Almenys, i perdoneu si personalitzo, aquest és el meu cas.

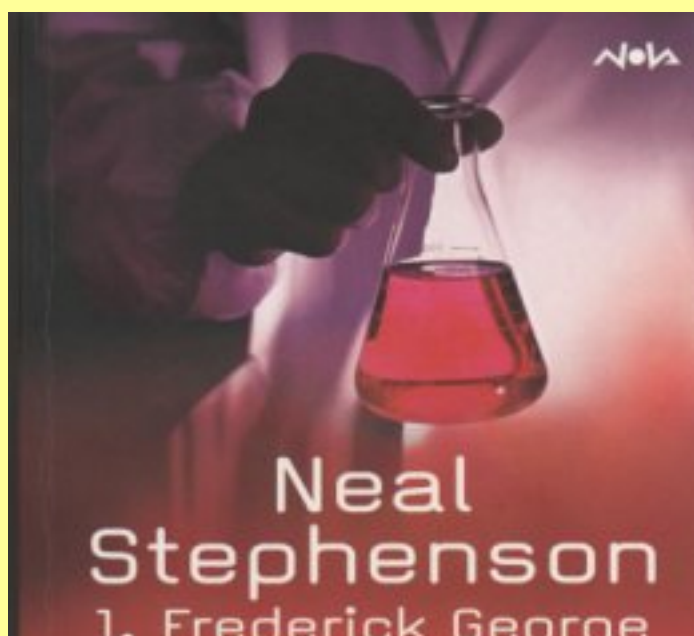
Personalment hi trobo a faltar tres noms que em sembla injustificable que no hi siguin: el del mateix Scott Card -que té uns contes meravellosos, com s'ha pogut comprovar en el llibre editat per Pagès- i que probablement no hi figura per la seva pròpia modèstia; el de Connie Willis, una escriptora que no té res a envejar a la molt coneguda, fora dels cercles de la CF, Ursula K. Leguin, i el de Neal Stephenson, autor d'un dels llibres de CF més venuts a casa nostra. I, potser críticament, caldria assenyalar que, justament o injustament -probablement això darrer-, Scott Card no ha considerat necessari seleccionar cap escriptor de llengua diferent de l'anglesa.

He de dir, també, que des del meu personal punt de vista, el conte curt no és el millor format per a mostrar tota la riquesa que permet el gènere, i que quan es fa una selecció dels millors escriptors de CF, suposo que tenint en compte el conjunt de tota la seva obra, pot ser que no s'avingui amb la dels millors contes. A criteri meu, cap conte per exemple de la citada Leguin no té punt de comparació amb alguna de les seves millors novel·les.

La diversitat d'escriptors va aparellada amb la diversitat de temàtiques. Aquesta és una afirmació coneguda de sobres pels lectors de CF, però no deixa de sorprendre veure-ho sobre paper en un volum de menys de sis-centes planes.

Un volum, doncs, totalment recomanable sobretot pel seu valor de document.

TS

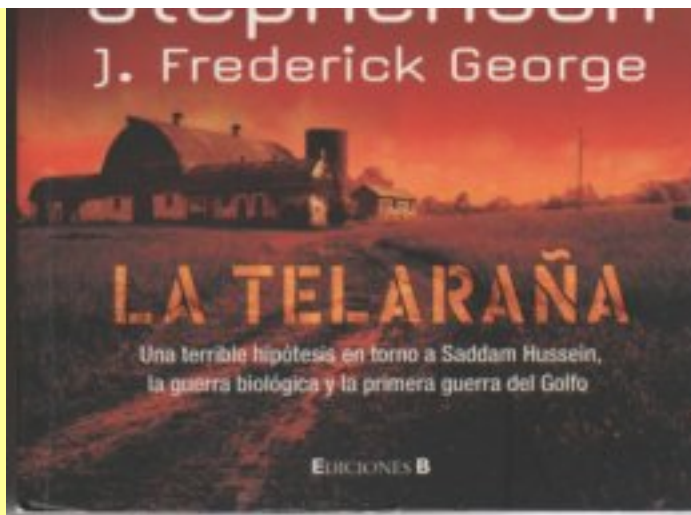

La Telaraña

de Neal Stephenson i J. Frederick George

Tr. Pedro Jorge Romero.
"Nova", 212, Ediciones B,
Barcelona, setembre 2008.

Que els límits de la ciència-ficció són

imprecisos és una cosa més que sabuda i, sobretot, discutida. Si en els seus orígens els components tecnològic i científic eren indispensables per a enquadrar una novel·la dins el gènere, aquest condicionant ha anat diluint-se, fent-se cada vegada menys imprescindible. Actualment una novel·la que els lectors habituals de CF considerarien com a

pertanyent a aquest gènere es publica en col·leccions de literatura general. Potser, però, el que és molt menys freqüent és que una obra que la majoria de lectors considerarien de literatura general sigui publicada en una col·lecció de CF.

Aquest és el cas de *La Telaraña*, novel·la de "Nova", col·lecció estrella de la CF en castellà, escrita conjuntament per Neal Stephenson i J. Frederick George, pseudònim de George F. Jewsbury. Si el segon és un autor quasi desconegut, atès que ha emprat diversos pseudònims, el primer és un autor *crack* de la CF. Només cal recordar la seva excel·lent novel·la *Criptonomicón*, publicada també per "Nova" en tres volums, convertida en obra de culte pels *crackers* informàtics i, al meu parer, una de les millors obres de CF dels darrers vint anys. Sense oblidar, és clar, una obra tan suggeridora i intensa com la trilogia *El ciclo Barroco* (set volums en total en la seva versió castellana) o la divertida *La Era del diamante: manual ilustrado para jovencitas*.

Citar aquestes obres seves com a referents ens dóna alguna de les claus emprades en els seus arguments: la barreja constant de personatges reals, dels quals el lector ja sap moltes coses, amb personatges ficticis tan ben construïts que acabem pensant si no són reals. Personatges que, sovint, tenen una profunda relació amb la ciència. És el cas del matemàtic Alan Turing a *Criptonomicón* o d'Isaac Newton, Gottfried Leibniz i molts altres a *El ciclo Barroco*.

A la novel·la que ressenyem els personatges reals són el president nord-americà George Bush (pare) i el vicepresident iraquià Tareq Aziz. De fet ens trobem davant un cas que podríem definir més com a política-ficció que com a CF. Poc abans que esclatés la guerra del Golf, l'Iraq estava preparant-se per envair Kuwait. On podia Sadam experimentar i fabricar armes bacteriològiques sense que els israelians li bombardeguessin les plantes de producció? La resposta és senzilla: dintre dels

Estats Units, on un munt de físics i químics iraquians fan els seus doctorats en petites universitats sota una suposada nacionalitat jordana. La mort d'un d'aquests científics provoca una investigació d'un ajudant de xèrif que, aviat, veu que la seva tasca és interferida per la CIA, el FBI i un munt de personatges propers al president.

Encara que per als qui ens agrada el vessant més científic de la CF aquesta novel·la no en tingui pràcticament res, no per això deixa de ser una bona novel·la agradable de llegir i plena de reflexions sarcàstiques i crítiques sobre el funcionament de la política i les institucions nord-americanes.

TS

CINEMA

WALL·E

d'Andrew Stanton

Pixar s'ha convertit en una factoria de bones pel·lícules, o si més no de films que agraden a petits i grans. La fórmula, si és que n'hi ha, consisteix a bastir una bona història amb un personatge no humà (el ninot de *Toy Story*, el monstre de *Monstres SA*, el peix de *Buscant a Nemo*, el cotxe de *Cars*, la rata de *Ratatouille* o el robot de *WALL·E*), humanitzar-lo, envoltar-lo d'altres éssers atractius, dotar la trama d'acció trepidant, guarnir-la d'efectes especials ben triats, posar-hi algun referent als clàssics i detalls més actuals (encara

que costin de veure: Sputnik, bandera americana rígida a la colònia lunar, comunicats que satiritzen les rodes de premsa de la Casa Blanca...), i explicar-la

amb un guió acurat (en el cas de *WALL-E* tots els diàlegs de la pel·lícula caben en un sol full).

La història se situa d'aquí a uns vuit segles. Set segles abans la brossa envaeix el nostre món, un món sense vida, "habitat" tan sols per un robot programat per a netejar el planeta de deixalles, WALL-E (*Waste Allocation Load Lifter Earth-Class*). El robot és un treballador incansable que té l'afició de col·leccionar andròmines, entre les quals hi ha un vídeo (sí, una cinta de vídeo!) del film *Hello Dolly* (1969) de Gene Kelly, que omple de romanticisme cada dia de la seva existència. A les ciutats s'alcen gratacels construïts pel robot amb totxos cúbics de deixalles, entre els quals encara hi ha els anuncis dels creuers espacials: naus interplanetàries equipades com grans transatlàntics.

En una d'aquestes naus justament es refugia el que queda de la humanitat, des d'on periòdicament, des de fa set-cents anys, s'envien missions a la Terra amb robots especialitzats a cercar vida. Un d'aquests robots, EVE (*Extraterrestrial Vegetation Evaluator*), mentre explora la Terra topa amb WALL-E, el qual s'enamora arravatadament d'EVE i per mostrar-li el seu amor l'obsequia amb el bé més preuat de la col·lecció: i aquí comença l'embolic!

La nau creuer, que recorda vagament la imatge de l'arca de Noè (però sense animals no humans), és la recreació d'*Un món feliç* (la referència al clàssic, juntament amb la música de *2001, una odissea espacial* en una escena clau), amb humans grassos, consumistes i infantils, constantment transportats, alimentats i cuidats per màquines; amb criatures condicionades des del naixement i un comandant que és un titella en mans del pilot automàtic (cal fixar-se en els trets diferencials dels successius comandants).

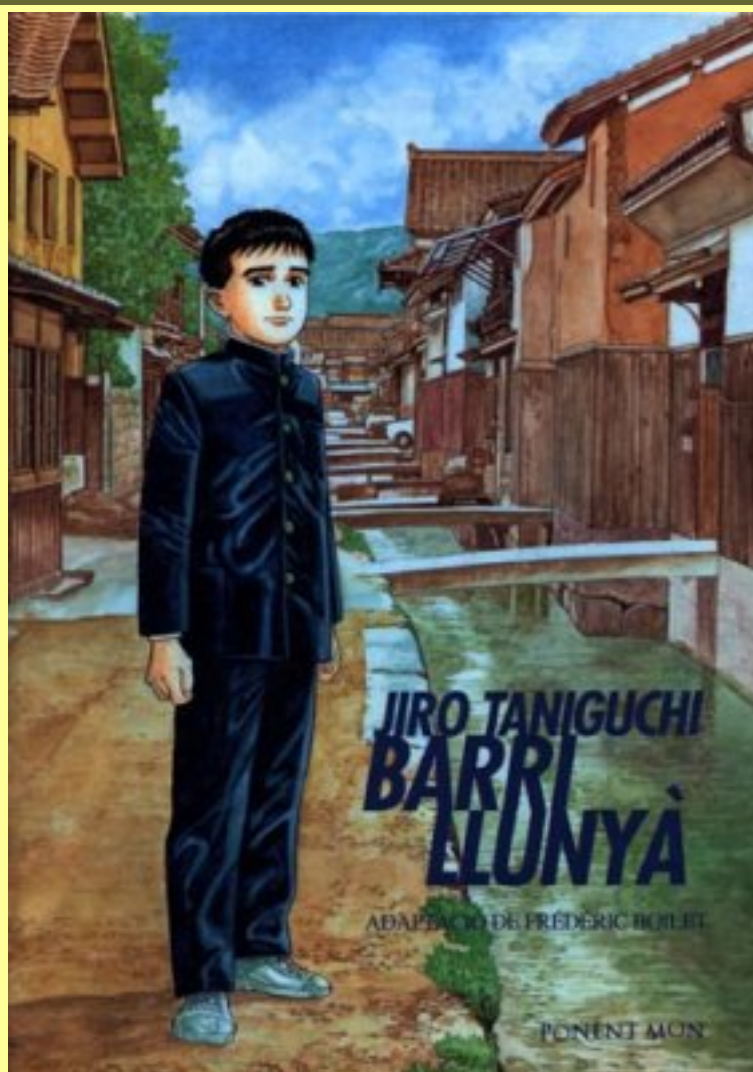
Durant els primers trenta minuts del film no hi ha diàlegs humans, però abunda la comunicació amb sons i llenguatge no verbal i aviat s'estableix un corrent empàtic entre l'espectador i el robot. La panerola mecànica, l'insecte "mascota" del robot netejador, és un ésser ben trobat per a conduir aquesta empatia. Els sons que emeten WALL-E i EVE recorden els del R2-D2 de *Star Wars* (fins i tot les seves peripècies a la nau ens evoquen les aventures dins la sinistra Estrella de la Mort, amb la millor escena de dansa espacial mai feta en un film). Però és en l'expressió dels "ulls" dels robots on els de Pixar aconsegueixen l'efecte de la pròtesi emocional d'aquestes màquines.

Recapitulant, *WALL·E* és un film de ciència-ficció interessant i complex (més del que sembla) que agradarà a grans i petits. Hi ha acció i idees... un *love story* transgressor de gèneres, emmarcat en una trama futurista i distòpica amb la dosi d'emotivitat que sembla necessària en les obres comercials, però amb un punt de genialitat i nervi que Pixar dona als films que produeix.

Cal no perdre's el curt que precedeix la pel·lícula, un número de màgia espatarrant (encara que no tan bo com l'excel·lent "Abduït", que precedia *Ratatouille*), i posar molta atenció a la banda sonora amb temes de Louis Armstrong i amb el *Down to Earth* de Peter Gabriel amb què acaba la pel·lícula i que et manté atrapat a la butaca mentre apareixen els crèdits i es mostra una representació de la repoblació de la Terra des de diferents punts de vista de l'evolució de l'art.

Jordi de Manuel

CÒMIC

Barri Llunyà

Harukana Machi-e és el títol original d'aquesta obra, que amb el nom de *Barri Llunyà* ha estat publicada en un únic volum (la versió castellana és en dos), en format llibre i en blanc i negre, a partir de l'adaptació francesa feta per Frédéric Boilet amb el vistiplau de l'autor, per l'editorial Ponent Mon S.L.

Encara que no es tracta d'un manga, és indiscutible que l'estètica emprada és força diferent de la que utilitza habitualment el còmic europeu o

americà. Potser per aquesta raó els dibuixos em continuen semblant molt pobres, plans, grisos, poc imaginatius i poc elaborats. Afegim-hi que, en general, el ritme narratiu és excessivament lent, encara que potser aquesta lentitud és adequada en aquest cas, i que el muntatge, la planificació i els enquadraments són més propis de còmics de fa cinquanta anys que dels còmics actuals. Però el que em sembla poc discutible és la qualitat del guió, que guanyà merescudament el premi al millor guió al festival d'Angulema de 2003.

La història té una lleu relació amb la ciència-ficció, atès que descriu la insòlita situació de Hiroshi Nakamura, un arquitecte de mitjana edat, casat i amb dues filles, que en tornar a casa agafa equivocadament un altre tren que no tan sols el transporta al lloc de la seva adolescència, sinó també a l'edat corresponent. Nakamura, però, amb el cos d'un noi de catorze anys, conserva els coneixements i els records que té de la seva vida. Per això mateix la seva vida de jove comença a presentar petits canvis, atès que les seves reaccions ja no són exactament iguals. Ell recorda traumàticament el dia que el seu pare els va deixar i va desaparèixer per sempre de les seves vides, i intenta, en aquesta nova oportunitat, comprendre i evitar aquest fet. Un fet que, sense adonar-se'n, està a punt de repetir ell mateix quan comença a sentir-se més bé en aquesta vida clonada que en la seva autèntica. Només un company, a partir d'una conversa confidencial, s'adona que alguna cosa estranya succeeix, i intueix que Hiroshi no és el noi de catorze anys que sembla ser. Aquesta intuïció, que esdevindrà coneixement, dóna lloc a un esplèndid final de la història, que no dubto que va ser un dels elements determinants per a atorgar-li el guardó d'Angulema.

Toni Segarra

OPINIÓ

LA CIÈNCIA-FICCIÓ

DE

LA CIÈNCIA-FICCIÓ

He tornat a veure *La caja Kovak*, la pel·lícula de Daniel Monzón considerada per alguns com un *thriller* i per d'altres com un film de ciència-ficció, però que, si més no, té com a protagonista un escriptor de novel·les d'aquest darrer gènere.

No pretenc fer un comentari sobre la pel·lícula, sinó solament sobre una qüestió, potser anecdòtica i marginal, que apareix en el film. Per als qui no l'hagin vist, i només perquè és necessari per al que escriuré a continuació, diré que la pel·lícula comença quan un escriptor nord-americà de novel·les de ciència-ficció - suposadament mediocre- és convidat a fer una xerrada sobre aquest tema en un congrés que té lloc en un paratge luxós i idíl·lic a l'illa de Mallorca.

El tema sorprenent des del meu punt de vista és que tota la despesa que l'acte comporta és satisfeta per un club, que, com era d'esperar, porta el nom de Verne, en el qual no hi deu haver més d'una dotzena de socis que, coneixent una mica aquest món, deuen ser més propers als pobres *freaks* que als opulents ocupants habituals de l'esplèndida casa on té lloc la trobada. Que consti que he utilitzat l'adjectiu "pobres" en el seu estricte terme econòmic però en un sentit molt ampli, és clar. No vull pas dir que estiguin dins els paràmetres de la pobresa tal com s'entén en economia, sinó que vull dir que difícilment tenen el poder adquisitiu suficient per a finançar el viatge d'una parella des dels Estats Units, allotjar-la en un hotel de quatre o cinc estrelles i llogar el lloc on es faran els actes que apareix a la cinta.

Em sembla que l'autor no deu haver vist mai una Hispacon i, molt menys, alguna de les trobades que organitza la Societat Catalana de Ciència-ficció i Fantasia. He citat primer la Hispacon per dues raons. La primera, per la procedència del director de la

pel·lícula, a qui segurament deu ser més fàcil anar a una Hispacon que venir a una Trobada. La segona és pel poder econòmic aportat pels seus socis, més nombrosos lògicament per qüestions de llengua i territori en el primer cas. En una i altra possibilitat, però, els encontres no es poden celebrar en unes condicions semblants a les que presenta la pel·lícula sense un ajut més que generós d'alguna institució financera o política. Cosa que tampoc no seria possible en les condicions que mostra el film. Quan una caixa d'estalvi paga la despesa els actes es fan en el seu local i amb el seu logotip. I no cal dir res si el qui paga és un ajuntament o institució similar.

Jo ja sabia que els lectors de ciència-ficció som considerats per molts com gent estrambòtica i, si el que ens qualifica és un intel·lectual benvolent, com quatre arreplegats elitistes que es volen destacar dels lectors "normals" emprant paraules i conceptes rars i inventats. Per això els nostres escriptors amb aspiracions bestselleristes no fan, o neguen fer, ciència-ficció.

Queda clar doncs que *La caja Kovak* és una pel·li de ciència-ficció. Si més no perquè ha creat un univers paral·lel on les coses no són com les nostres.

Toni Segarra

RELAT

Tres arguments

Ara ha fet setanta anys, el 15 de maig de 1938, en plena guerra civil, Francesc Trabal (Barcelona, 1898 - Santiago de Xile, 1957) publicava "Tres arguments" al núm. 86 de la "Revista de Catalunya". Sota un humor del grotesc i de l'absurd, i amb ressons de tots els gèneres fantàstics, hi podem trobar una premonició de la catàstrofe que fóra la desfeta de la guerra, un aire del film *Freaks* (1932) de Tod Browning i una sàtira de la cèlebre consigna del Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya popularitzada amb el cartell de Martí Bas que proclamava "Feu tancs... tancs... tancs... Que són els vehicles de la victòria", i fins i tot l'al·lusió al títol de la famosa novel·la d'Oller i Rabassa de 1930.

I

Dagobert als llims

Comèdia inacabada en tres o quatre actes

PRIMER ACTE

Una gran expectació. Una plaça pública o privada, una cambra de bany o un saló o qualsevol lloc on hi hagi gent. On tothom espera l'esdeveniment anunciat: un fenomen atmosfèric (una tromba, un bòlid, un meteor, un terratrèmol). Tot l'acte, la preocupació de l'anunciat fenomen. Qualsevol cosa fa creure a la gent que ja hi som. I tururut buscar en realitat si passarà res o no passarà res de la predicció anunciada.

SEGON ACTE

Es presenta un fantasma. El Fantasma, que no sap pronunciar les eles. I això el rebenta. Diu que ha fet dos o tres cursos a l'Acadèmia del ben pronunciar dels fantasmes, que és com una mena de Liceu Dalmau dels qui no són fantasmes, i no se n'ha sortit. Pregunta com ha anat allò del fenomen. I la gent que sortia al primer acte diuen que ja no se'n recorden, perquè d'allò ja fa quaranta anys. D'acte a acte es veu que passen quaranta anys. Ara, en realitat, els qui fan la comèdia diu que ja no saben per què la fan ni com van començar-la, i sobretot diuen que no saben pas com ha d'acabar. Però acorden que tingui dos actes més.

TERCER ACTE

Els actors es reuneixen per fer nova la comèdia de l'autor, perquè no els agrada i

temen que al públic tampoc. En començar la reunió inviten el públic a pujar i discutir amb ells la jugada. En puguen tres o quatre o vint o trenta. I tots plegats fan l'argument. I acorden que només tingui tres actes. S'adonen aleshores que ja són al tercer, i tot d'una esclata un terratrèmol, el terratrèmol que havia de succeir al primer acte.

QUART ACTE

Surt Noè amb l'Arca i diu que aquesta secada serà un problema quan hi hagi necessitat de fer-la rutllar. Noè parla tot sol, abandonat i tot de les bèsties. I aleshores els tramoistes s'adonen que han equivocat el quadre, que aquest quadre no era d'aquella comèdia que estaven fent i el claven fora a empentes, Noè, l'Arca i decoració, i arrabassen els *caudals* de l'apuntador i li'n donen uns altres. Aleshores surten, o millor, entren, els còmics de la comèdia que anàvem fent, i el fantasma i aquells sis senyors que van tots igual i que semblen una sola persona, i vinga fer elogis de la magnèsia. "Fuera grupos." Encasten un pasquí a la paret i tothom s'hi aboca: el pasquí explica que en aquest món, per a ésser feliç, hom s'ha de fer del Partit de la Bona Voluntat Nacional i que cal votar d'hora i sobretot usar imperdibles de seguretat "Inox". Aleshores passa travessant l'escena un casament a tot gas. Els cotxes, la comitiva, el dol, els nuvis corrent com si els empaitessin. La gent es gira, però tothom torna a llegir el manifest. Una *girl*, vestida sumaríssimament, en *slip*, mentrestant surt a cantar amb aire de foxtrot "El desembre congelat". I just, cau ara una tromba o bòlid o cometa en escena, aixafant a tothom, i l'escena queda un parell de minuts tots de panxa enlaire, en silenci, fins que baixa el teló, arrapat al voraviu del qual el fantasma s'esllavissa fent el bèstia i rient-se del públic.

Teló definitiu

||

"Tirolienne"

Pantomima-ballet

PRIMER TEMPS

El transformista a casa seva un dia que ha begut massa. Tot sol, vinga transformar-se. Per dinar, per prendre cafè, per beure conyac, vinga transformar-se. "Hola, què tal, Napoleonte?" I de seguida: "Què deia, Mme. Récamier?" I a l'acte: "Jo, molt bé, senyor Tasis i Marca." Etc., etc. Aleshores truquen al timbre del telèfon: "Per qui demana? Per Monsieur Soterello? Ja va." (Es transforma d'ell, i aleshores torna al telèfon.) "Digui, diga! Ah! que són al primer replà de l'escala? Ja vinc a obrir-los." Va a la porta i entra una col·lecció de bèsties d'aquelles de quan les bèsties parlaven. I és que és un amic seu ventríloc que li gasta una brometa. Aleshores resulta que s'endevina (el públic i l'autor d'aquesta comèdia que ara s'està avortant) que l'escena passa en un circ instal·lat als afores de Mollet. Entra per la finestra d'un salt un trapezista duent del braç una meravellosa trapezista. El trapezista els dona berenar-sopar i acorden assassinar el tirolès.

SEGON TEMPS

Ara passa la cosa a la barraca o carro del ventríloc. El ventríloc entra amb algunes de les bèsties a desar-les al seu lloc i se'n va (potser a matar el tirolès). Aleshores els ninots del ventríloc, quan queden sols, comencen a tenir vida pròpia i comencen a moure's i a parlar. Parlen de l'atemptat que es prepara contra el tirolès i se n'escruixeixen. Les bèsties remuguen i remenen la cua d'indignació. Tot d'una se sent la veu del tirolès que canta una tirolienne magnífica, fresca, dringant. Tiroliro-liro-lei! Tot calla. Només la veu clara, transparent: Liro-liro-lei! El silenci i tot s'ha parat. Se sent el ressò, el tremolor del borrisol de les cortines, l'airet de la veu fent estremir l'aire. I patac! Un xiscle terrible. Els ninots, les bèsties, empal·lideixen. Ja està! Ja el deuen haver escanyat! El tirolès no se sent cantar. El silenci calla més que mai. Una noia-ninot s'esvaneix. Se sent remor prop de la porta. Se sent que pugen l'escala del carromato. Entren homes i dones, el transformista i els

trapezistes. I duen a pes de braços el cos esterracat del ventríloc cosit a punyalades. Drama. Tota la cambra cruix. Com ha anat?

TERCER TEMPS

El circ en plena funció. Els pallassos. Toni and Perico. El del bandoleon. El Mestre de Cerimònies. Els de les catifes. Els equilibristes. El qui s'empassa els sabres. I tot d'una entren com un vent els ninots del ventríloc assassinat i prenen el sabre de dintre la boca del dels jocs de mans i l'enfonsen al cor de la meravellosa trapezista vestida amb unes malles blanques que queden tacades de sang. Es tiren unes cortines al mig de la pista i així el públic del circ no veu res i tota la *troupe* al mig. En aquell instant els ninots del ventríloc perden també llur vida, tornen a ésser de cartró amb les cares d'idiota i les mans de fusta. El transformista s'escabella, es desespera, s'abraona a les cames de malla del trapezista que en veure l'assassinat tem de veure-hi clar, creient que l'assassí del ventríloc fos la seva companya de malles blanques i de pit vermell. El transformista es transforma una darrera vegada de "trapezista" "meravellosa i blanca" i descobreix la disfressa sota la qual apunyalà el ventríloc, per despistar. Els ninots del ventríloc no havien estat prou sagaços i feren víctima la bella de llur venjança.

Fi

III

Leonora, o quan mataven pels carrers

Film de dibuixos animats

Un taller humil com una mena de garatge de barriada. Tres o quatre operaris a cent per hora estajanovistes (com ara el Charlot en aquell film *Temps nous* em sembla que se'n deia) que estan fabricant un tanc a tota velocitat. I vinga sortir-los una

tartana cada vegada. Hi tornen i vinga, una altra vegada el mateix: tartana que te crió. Hala! Altra vegada a la feina i zas! novament una TARTANA amb esgrafiats i tot. Aleshores el tècnic s'adona que vinga treballar fins aleshores amb el plànol equivocat. Havien pres sempre el plànol de les tartanes en lloc del dels tancs. Mans a la feina (la sirena de les dotze, però ca! ells duro pencant, estajanovistes de cap a peus), i zas, en lloc d'un tanc una TANCA! Un tanc femella. Queden tan aclofats que un d'un cop de braç tira teló avall.

Al front. Les aventures de la TANCA Leonora. En deu fer de totes. Fa l'ullet als canons i als fusells i als antiaeris i tot va en doina. No hi ha manera de tornar l'ordre a tota la maquinària motoritzada del front. Els soldats s'hi fan amb les dents. Els canons estan atabalats mirant la TANCA. I cada vegada: pífia! Els antiaeris tirent tret ras. Els fusells tiren coces per la culata. Hi ha un maremàgnum que fa creure que tothom s'ha tornat boig. La TANCA avança, avança, fins a les línies contràries i barrabam! allà encara la cosa empitjora. Tota la canonada alterada. Només les metralladores (femelles) s'enfolleixen a tirar contra la TANCA d'enveja de veure que tota la maquinària està pels seus ferrets i les seves grans faldilles de cer. Les metralladores s'hi fan a mossegades, però els morters i els avions i els submarins les anorreen i aleshores hi ha la GRAN BATALLA maquinista. Tota la maquinària mortífera se les clava per poder conquerir la TANCA ROJA i allò esdevé un campo de GRAMANTE.

Els operaris constructors, per les finestrelles es donen compte de la gran desfeta. No queda ni una màquina sencera al camp enemic. Tot està destrossat. Els tres o quatre mangantes del primer acte vinga tocar els picarols de la TANCA i els nostres soldats ho senten i els canons nostres, els morters, i tota la maquinària motoritzada en sentir els picarols de la TANCA ja hi estan anant i en un atac fulminant aixafen l'enemic que no en queden ni les cues. De seguida es fa un monument a la TANCA IMMORTAL i acaba l'obra de la manera que bonament es pot.

S'ha acabat.

Francesc Trabal

Recordeu que el número 13, corresponent a novembre-desembre, estarà a la xarxa a començament de novembre.